

مجله علمی - پژوهشی برنامه‌ریزی فضایی
سال دوم، شماره سوم، (پیاپی ۷)، زمستان ۱۳۹۱
تاریخ وصول: ۱۳۹۱/۳/۱۶ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۱۱/۲۰
صص: ۷۵-۹۴

برنامه‌ریزی توسعه پایدار گردشگری در منطقه خلیج فارس (مطالعه موردی: جزیره قشم)

حمید برقی^۱، محمد دهقان حسام پور*^۲، رمضان طوسی^۲، داود جمینی^۲

۱- استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه اصفهان

۲- کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه اصفهان

چکیده

گردشگری به عنوان یکی از پویاترین فعالیت‌های اقتصادی عصر حاضر، نقش مهمی در توسعه پایدار محلی ایفا می‌کند. این صنعت از طریق ترکیب همزمان منابع داخلی و خارجی، منافع اجتماعی، اقتصادی، زیست محیطی و فرهنگی زیادی را برای فضاهاى جغرافیایی به همراه دارد. امروزه نهادهای متولی صنعت گردشگری در سراسر دنیا، به امور گردشگری در طبیعت و در ورای آن به لزوم حفظ محیط زیست بیش از هر زمان دیگر اذعان دارند. به طور کلی، هدف از این پژوهش بررسی و شناسایی پتانسیل‌های طبیعی و فرهنگی و تاریخی منطقه قشم است و برای برنامه‌ریزی و توسعه آتی گردشگری آن راهکارهایی ارائه گردیده است. روش تحقیق در این پژوهش از نوع، توصیفی - تحلیلی و پیمایشی بوده و از منابع کتابخانه‌ای - اسنادی استفاده شده است. همچنین، جهت ارائه بهتر مباحث از مدل SWOT استفاده گردیده است. این جزیره بزرگترین جزیره ایرانی خلیج فارس است که نزدیکترین آنان به ساحل نیز است. توسعه پایدار جزیره با توجه به ماهیت جزیره‌ای بودن آن از نظر اکولوژیکی و حضور اکوسیستم‌های خاصی چون جزایر مرجانی، جنگل‌های حرا و اراضی خاص و وسیع داخلی آن در کنار روند نابسامان توسعه گذشته مستلزم دقت خاصی است که باید حتما بر شناخت دقیق وضعیت موجود از همه نظر،

برنامه‌ریزی و مدیریتی مستمر از نظر محیط زیست مبتنی باشد. نتایج حاصل از این تحقیق نشان می‌دهد که منطقه مورد مطالعه قابلیت جذب بالای گردشگری را دارا است که لازم است برای پیشبرد اهداف مورد نظر تمهیداتی در این زمینه صورت پذیرد.

واژه‌های کلیدی: اکوتوریسم، توسعه پایدار، محیط زیست، خلیج فارس، قشم.

۱-مقدمه

در حال حاضر صنعت گردشگری جایگاه خاصی در اقتصاد کشورها پیدا کرده و نقش فعال و موثری در ارتقای ساختار اقتصادی، اجتماعی، و فرهنگی بخصوص در کشورهای روبه توسعه ایفا می‌کند، به طوری که حجم مبادلات بین‌المللی گویای آن است که بیش از ۲۰ درصد مبادلات با جریان گردشگری آغاز می‌گردد و در برخی کشورها درآمدهای ناشی از آن یکی از منابع عمده در جهت تقویت اقتصاد ملی روزافزون آنها می‌شود (سنایی، ۱۳۸۶: ۲).

تمامی این بررسی‌ها به اهمیت جزایر به لحاظ منحصر به فرد بودن آنها و محصور بودن توسط آب‌ها جذاب برای توریست است. از آنجا که اکوتوریسم بیان علاقه مندی انسان مظاهر طبیعی و جاذبه‌های ذاتی آن است، که در سال‌های اخیر با صنعتی شدن جوامع، پیشرفت صنعت، حمل و نقل و نیازمندی به گذران اوقات و فراغت برای کاهش فشار روانی، با استقبال چشمگیری روبه رو شده است. بهره برداری از این احساس نیاز در مناطق مستعد و دارای جاذبه‌های طبیعی سبب شکل‌گیری صنعت گردشگری بر پایه طبیعت یا اکوتوریسم شده که در بهبود وضعیت این مناطق سهم قابل توجهی داشته است. ایران سرزمینی با شرایط اقلیمی متنوع و آثار و چشم اندازهای طبیعی بکر، زیبا و منحصر به

فرد است. بنابراین ایران از نظر منابع طبیعی جزو ۱۰ کشور برتر دنیاست که می‌تواند از اثرات حاصل از گردشگری در کاهش مشکلات بیکاری و درآمد اقتصادی بهره‌مند شود، اما با توجه به آمارهای موجود ایران از این فرصت بهره کافی را نبرده است. به طوری که تنها در میان کشورهای اسلامی رتبه دهم را داراست (ابوالحسنی نژاد، ۱۳۸۲، ۲).

جزیره قشم در کنار برخی نارسایی‌ها از فرصت‌ها، امکانات و توانایی‌های بالقوه بسیار قابل توجه‌ای برخوردار است (بیات، ۱۳۶۷، ۷۹).

جزیره قشم با توجه به دارا بودن مناطق ممتاز طبیعت گردی مانند جنگل‌های حرا و گردشگری منحصر به فرد و کرانه‌های زیبای ساحلی و تاریخ کهن و میراث فرهنگی کم نظیر و همچنین فرهنگ خاص مردم بومی، قابلیت‌های بسیار زیادی برای جذب گردشگر است که در مجموع می‌تواند روی اقتصاد منطقه تاثیر قابل توجه‌ای داشته باشد. اما به علت بی توجهی و عدم مدیریت صحیح گردشگری در پایین‌ترین رده‌های جذب گردشگر با هدف طبیعت گردی و تبع آن بی رونقی اقتصادی در منطقه است.

عدم آگاهی عمومی مردم و نبودن تشکل‌های مردمی در زمینه‌های گردشگری و محیط زیست کم بود تسهیلات برای معرفی جاذبه‌های جزیره هر کدام

معمولاً وابسته به یک محصول هستند، مؤثر واقع شده است (زنگی آبادی و دیگران، ۱۳۸۵، ۹).

اما با وجود مزایای فراوانی که می‌توان برای گردشگری قائل شد، اگر برنامه‌ریزی صحیحی در این زمینه انجام نشود، توسعه گردشگری تأثیرات منفی زیست-محیطی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی را به وجود خواهد آورد و در این صورت، نه به عنوان فعالیت پر سود و منفعت، بلکه به عنوان فعالیت زیان آور و نامطلوب مطرح خواهد شد.

در این راستا، در حال حاضر، روش اساسی که در توسعه گردشگری به کار می‌رود، نایل شدن به توسعه پایدار است. سیاست توسعه پایدار گردشگری امروزه یک رویکرد عمومی است که از طریق دولت‌ها مورد توجه قرار گرفته است تا گردشگری، از لحاظ بوم‌شناسی در طولانی مدت، قابل قبول و از لحاظ مالی، خودکفا و از نظر دیدگاه‌های اجتماعی و اخلاقی، برای جوامع محلی مفید و نوید بخش باشد (Altinay and Husain, 2005: 274).

با توجه به محرومیت جزیره قشم و درصد بالای بیکاری جوانان این ناحیه لازم است با استفاده از تمامی امکانات و قابلیت‌ها در جهت رفع محرومیت، ایجاد اشتغال و کسب درآمد از راه‌های مختلف اقدام شود. بدین منظور، گسترش گردشگری به عنوان فعالیتی فرابخشی که با حوزه‌های مختلفی نظیر، اقتصاد، کشاورزی، فرهنگ، محیط زیست و خدمات در تعامل است و تجربیات سایر مناطق جهان نشان داده که توسعه آن در هر منطقه باعث رشد و پیشرفت اقتصادی-اجتماعی آن ناحیه گردیده است و می‌تواند به عنوان یکی از ابزارهای اصلی توسعه در

میتواند عاملی بر کم رونقی گردشگری در جزیره قشم باشد. با توجه به مطالب فوق به منظور بهبود عملکرد گردشگری در منطقه بویژه در جزیره قشم، لزوم بهره‌گیری از راهبردها و راهکارهای مناسب توسعه گردشگری بویژه طبیعت گردی با توجه به شرایط و ویژگی‌های طبیعی جزیره و جاذبه‌های آن به طور فزاینده‌ای احساس می‌شود.

۲- طرح مساله

ایران به عنوان یکی از کشورهای در حال توسعه که ذخایر نفتی آن به عنوان منبع اصلی کسب درآمد در آینده‌ای نه چندان دور به پایان می‌رسد برای ایجاد یک توسعه همه جانبه و پایدار و همچنین، جایگزینی منابع جدید کسب درآمد به جای منابع نفتی نیازمند استفاده از تمامی امکانات و قابلیت‌های خود است. در این راستا، صنعت گردشگری که بر اساس آمار و ارقام منتشره از سوی سازمان جهانی گردشگری در هزاره جدید به بزرگترین منبع درآمد جهانی تبدیل گردیده و اقتصاددانان این فعالیت را سومین پدیده اقتصادی پویا و روبه رشد پس از صنعت نفت و خودروسازی می‌دانند مطرح می‌شود (مدهوشی، ۱۳۸۲، ۲۵).

گردشگری به ویژه در کشورهای کمتر توسعه یافته، عامل مؤثری در مقابله با فقر است و موجب افزایش درآمد قشرهای مختلف، کاهش بیکاری و رونق اقتصادی و در نتیجه، بهبود کیفیت زندگی مردم و افزایش رفاه اجتماعی می‌شود. بررسی‌ها نشان می‌دهد که ارزهای به دست آمده از فعالیت‌های گردشگری، در تنظیم تراز پرداخت‌های بسیاری از کشورها، به ویژه کشورهای کمتر توسعه یافته که

این جزیره مورد توجه قرار گیرد. در این پژوهش، سعی بر آن است تا وضعیت توسعه گردشگری در جزیره قشم بررسی شده و راهکارهایی برای توسعه پایدار گردشگری در این استان ارائه گردد تا ضمن افزایش منفعت و سود اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست - محیطی، بتوان تأثیرات منفی حاصل از آن را به حداقل کاهش داد.

۳- پیشینه تحقیق

پاکدامن (۱۳۴۶)، وی در اثر خود به تحولات گوناگون جزیره قشم پرداخته، اما تحولات این جزیره را به لحاظ تاریخی نادیده گرفته و از بسیاری از منابع مهم این دوره نیز چشم پوشی کرده است، اثر وی بیشتر حاوی مطالب مهمی راجع به جغرافیای طبیعی و انسانی و سیاسی است

کازرونی (۱۳۶۷)، در کتاب خود به تاریخ بنادر و جزایر خلیج فارس در زمان محمد شاه قاجار پرداخته است از آنجایی که کازرونی خود از بنادر و جزایر خلیج فارس را دیده، اطلاعات وی بسیار مفید می‌باشد؛ اما وی در مبحث جزیره قشم به صورت مختصر و گذرا به این جزیره پرداخته است.

نوربخش (۱۳۶۹)، وی در کتاب خود با عنوان جزیره قشم و خلیج فارس اطلاعات تاریخی، اقتصادی و فرهنگی مفید راجع به جزیره قشم ارائه می‌دهد و کتاب او نسبت به سایر منابع دارای ارزش و اعتبار بیشتری است. با این وجود او برخی از منابع مهم را راجع به این جزیره را نادیده گرفته و بسیاری از مطالب کتابش بدون ارجاع است.

زند مقدم (۱۳۸۲)، در کتابش به معرفی روستاها، بندرها، دریانوردی، کشت کار، صید و صیادی و به طور کلی اوضاع اجتماعی پرداخته، اگر چه وی در این زمینه‌ها اطلاعات مفیدی به دست می‌دهد، اما کتاب وی عاری از اطلاعات و تحولات سیاسی و تاریخی راجع به این جزیره است.

۴- روش تحقیق:

پژوهش حاضر به لحاظ هدف، از نوع کاربردی و از نظر ماهیت و روش، از نوع تحقیقات کیفی و از لحاظ جمع آوری اطلاعات یک مطالعه اسنادی- میدانی است. برای تعیین وزن شاخص‌ها از نظرات کارشناسان مرتبط با گردشگری در شهرستان قشم (شامل ۳۰ نفر از کارشناسان سازمان‌های میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، شهرداری، محیط زیست، آموزش و پرورش و ...) استفاده گردید. همچنین، برای تجزیه و تحلیل داده‌های از نرم افزار Excel و جهت تعیین استراتژی‌های مناسب براساس نظرات و دیدگاه‌های مسئولان و کارشناسان شهرستان از تکنیک SWOT استفاده شده است.

۵- مبانی نظری:

۱-۵- برنامه ریزی: برنامه ریزی در جامع‌ترین تعریف عبارت است از سازمان دهی آینده برای دست یابی به هدف‌های معین. بنابراین در برنامه‌ریزی یک عنصر قوی پیش‌بینی وجود دارد؛ زیرا تلاش می‌کند که آینده را اگرچه به صورتی جامع از پیش تعیین کند. این جامعیت که ناشی از وجود عوامل زیادی است به صورت خیلی دقیق قابل پیش بینی نیست (ضرغام، ۱۳۸۹، ۷۷). برنامه ریزی

۳۵ کیلومتر است، که در تنگه هرمز به ۱۰۰ متر می‌رسد. اطراف این دریا را کرانه‌های خشک دربر گرفته و به وسیله تنگه هرمز به عرض ۶۰ کیلومتر از اقیانوس هند و دریای عمان جدا می‌شود (ابراهیمی، ۱۳۸۴: ۵-۶). محور طولی خلیج فارس دو ناحیه مورفولوژی مشخص را از هم جدا می‌کند که کاملاً با هم تفاوت دارند. یکی کناره ثابت ایران که نتیجه چین خوردگی‌های دوره سوم زمین شناسی است. کناره‌های ایران مستقیم و صخره‌ای و همراه با دشت‌ها و جلگه‌های تنگ ساحلی است و تعدادی رودهای کوچک از ارتفاعات مجاور زاگرس در آن جاری است و فلات کوهستانی پشت آن ۱۵۰۰ متر بلندتر است و نسبت به صحرای پست و سنگ لاهی شبه جزیره عربستان تفاوت بارزی دارد. دیگری کناره‌های شبه جزیره عربستان که به جز شبه جزیره قطر به طور کلی منظم است. همین وضع در جریان‌های دریایی و طرز رسوب گذاری مواد در ساحل جنوبی خلیج فارس تاثیر بسزایی دارد (همان: ۸-۹).

۵-۴- ویژگی‌های جغرافیای طبیعی و انسانی جزیره قشم:

۵-۴-۱- زبان اصلی مردم: زبان مردم قشم مانند تمام مردمان ساکن بنادر و سواحل جنوبی کشور و در دیگر جزایر، فارس است و برای همه مردم خصوصاً مسافرانی که به جزیره مسافرت می‌نمایند قابل درک فهم است این زبان در بین مردمان بومی جزیره به زبان جزیرتی معروف است؛ زبان جزیرتی زبان آمیخته و دارای واژگانی برگرفته از زبان‌ها و گویش‌های ایرانی به ویژه گویش فارسی لار و

به طور کلی زمانی که بشر برای شناسایی محیط اطراف و تسهیل در امر زندگی به رفع مشکلات و نیازهای خود به تکاپو پرداخت، در حقیقت دست به یک نوع برنامه‌ریزی زد (شبیعه، ۱۳۷۹: ۸۵).

۵-۲- توسعه پایدار: تاکنون تعاریف زیادی از توسعه پایدار ارائه شده است که هرکدام به یک یا چند جنبه از توسعه پایدار و برخی نیز به کلیه جنبه‌های آن توجه نموده‌اند. واژه پایداری در زبان فارسی معادل sustainable انگلیسی به کار رفته، که از لفظ لاتین sus-tenere به معنای نگهداری و پشتیبانی کردن اخذ شده است. در این زمینه پایداری می‌تواند به معنای حمایت و پشتیبانی از وضعیتی مطلوب- یا برعکس دوری جستن از وضعیتی نامطلوب باشد (اذانی، ۱۳۸۱، ۱۴). توسعه پایدار فرایند توسعه‌ای است که از نظر اقتصادی پویا و پربازده، از نظر زیست محیطی، غیر مخرب، از نظر اجتماعی، عادلانه و قابل قبول و از نظر فن آوری متناسب و مطلوب باشد (خاتون آبادی، ۱۳۸۴: ۳). رابرت آلن توسعه‌ی پایدار را توسعه‌ای تعریف کرده است که هدف آن ارضای مستمر نیازهای انسانی و بهسازی کیفیت زندگی انسانها در جامعه است (سلطانی عرب شاهی، ۱۳۸۳: ۱۵۸). توسعه پایدار، فرایند حفاظت و نگهداری از سیاره زمین و بوم سازان موجود در آن که به توسعه انسانی مطلوب و عادلانه منجر می‌شود، است (یوسفی نژاد، ۱۳۸۰: ۷).

۵-۳- ویژگی‌های جغرافیایی خلیج فارس: خلیج فارس دریایی کم عمق و بسته‌ای است. دارای ۱۰۰۰ کیلومتر درازا و ۲۰۰ تا ۳۰۰ کیلومتر پهنا و مساحتی برابر با ۲۲۶۰۰۰ کیلومتر مربع است. عمق متوسط آن

گوش فارسى بندرى در میناب و بندر عباس و هندى، انگلیسى، پرتغالى، است (بلوکباشى، ۱۳۸۰: برخى واژه‌هاى عربى آفریقایی، زنگبارى، حبشى، ۴۶).

جدول شماره (۱): تعداد کل خانوار و جمعیت ساکن در قشم.

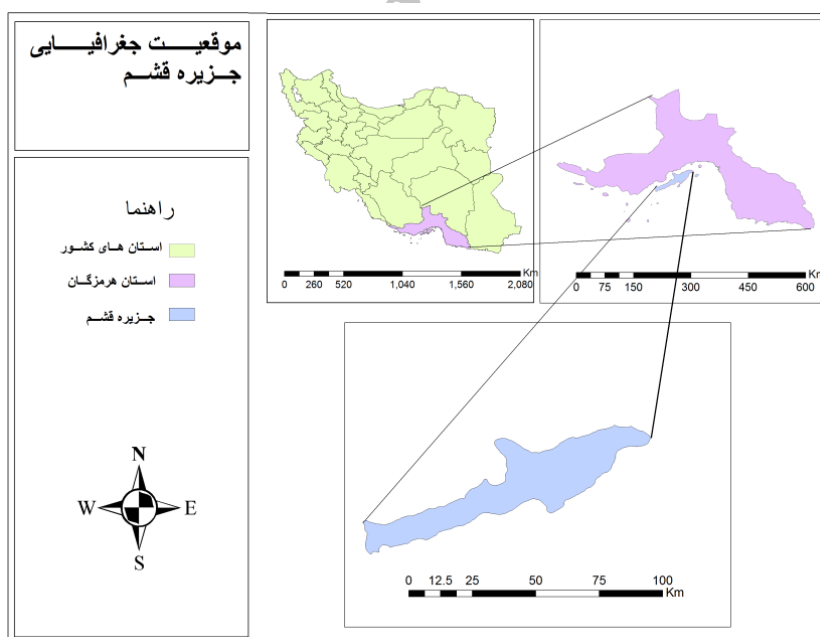
نام			
خانوار	زن	مرد	جمع
۲۲،۶۹۷	۵۰،۵۸۱	۵۴،۷۵۴	۱۰۵،۳۳۵

مأخذ: (سالنامه مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵)

رونق و شکوفایی چشمگیری برخوردار شد جزیره قشم به دلیل قرار گرفتن در تنگه هرموز و گلوگاه خلیج فارس از موقعیت استراتژیک بسیار حساس برخوردار است که این امر تحولات سیاسی مهمی را برای این جزیره قشم رقم زده است.

۲-۴-۲- موقعیت جغرافیایی جزیره قشم

جزیره قشم: جزیره قشم بزرگترین جزیره خلیج فارس و از پرجمعیت‌ترین جزایر ایران است، این جزیره در گذشته چون جزایر معروف هرموز و بحرین، اهمیت بسزایی کسب کرده و در حد خود از

نقشه شماره ۱: موقعیت جغرافیایی جزیره قشم در کشور

مأخذ: فرمانداری شهرستان قشم، ترسیم: نگارندگان.

خشک به حساب آوریم. متوسط بارندگی در جزیره ۲۹۹/۰۱ میلیمتر محاسبه شده و پربارترین ماه سال دی ماه ۸۴/۳ میلی متر بارندگی دارد. میانگین رطوبت نسبی جزیره حدود ۶۷/۵۷ درصد محاسبه شده است (دهقانزاد، ۱۳۸۴، ۱۶۷، ج ۱).

بادهای جزیره قشم به زبان محلی دارای نام‌های مخصوص هستند که بدین شرح است.

(۱) بادگاه (۲) نعشی (نشی) (۳) باد قوسی (۴) باد عیوقی (۵) باد سهیلی (۶) باد ایرانی (۷) باد عقربی (۸) باد فارسی (۹) باد شمال (۱۰) باد مطلعی (۱۱) باد بحری.

۵-۴-۵- ناهمواری در جزیره قشم: ارتفاعات جزیره را تپه‌های میزی شکل روشن رنگی تشکیل می‌دهند که دامنه‌های آنها بسیار سرایشیب است در غرب این تپه و در پشت شهر قشم یک دشت کم ارتفاع (۱۳) کیلومتری در طول جزیره گسترده شده است در غرب این دشت تپه‌های میزی شکلی وجود دارند که به طرف رأس خارگور واقع در ۴۶ کیلومتری جنوب غربی جزیره از ارتفاع آنها کم می‌شود یک قله سفید رنگ مخروطی شکل نیز به ارتفاع ۱۳۵ متر در شمال سوزا واقع است که به قله سفید مشهور است در پشت رشته تپه‌های ساحلی قله فینگر با ارتفاع ۲۷۹۵ متر و کوه بیسکو با ارتفاع ۲۹۴ متر در غرب کوه سفید واقع‌اند (پاکدامنی ۱۳۶۴: ۲۴-۲۳).

۵-۴-۶- پوشش گیاهی و جانوری در جزیره قشم: موقعیت طبیعی اقلیمی و آب و هوایی و زمین‌های آهکی جزیره، خارک قشم را از داشتن پوشش گیاهی کافی محروم کرده است.

۵-۴-۳- جغرافیای طبیعی قشم: جزیره قشم بین ۵۵ درجه ۱۵ دقیقه و ۳۸ ثانیه تا ۵۶ درجه ۱۶ دقیقه ۵۲ ثانیه طول شرقی و ۲۶ درجه ۳۲ دقیقه ۲۰ ثانیه تا ۲۷ درجه عرض شمالی واقع شده است و بلندی آن از سطح دریا حدود ۱۰ متر است (جعفری، ۱۳۶۳: ۲۴).

این جزیره از شمال به بندر عباس، مرکز بخش خمیر و قسمتی از شهرستان بندر لنگه، از شمال شرقی به جزیره هرمز، شرق به جزیره لارک، از جنوب به جزیره هنگام و از جنوب غربی به جزیره تنب بزرگ و کوچک و ابوموسی محدود می‌گردد (سازمان جغرافیای نیروهای مسلح، ۱۳۸۲: ۴).

طول جزیره حدود ۱۱۵ کیلومتر و پهنایش در بهترین جا، از برآمدگی کرانه بندر لافت در بخش شمالی تا برآمدگی کرانه شیب دراز در بخش جنوبی جزیره، حدود ۳۵ کیلومتر و در باریک‌ترین جا دماغه باسعید و حدود ۱۰ کیلومتر و مساحت تمامی جزیره ۱۶۲۸ کیلومتر است (بلوکباشی، ۱۳۸۰، ۱۱).

۵-۴-۴- آب و هوای جزیره قشم: آب و هوای جزیره قشم همانند جزایر دیگر فارس گرم مرطوب است و بارندگی در آن اتفاق می‌افتد. حداقل درجه حرارت ۷ درجه و حداکثر تا ۴۹ درجه سانتیگراد می‌رسد. درجه حرارت هوا در مهر، آبان، آذر و دی تا حدودی قابل تحمل است و از ۸ بهمن ماه به بعد هوا تدریجاً رو به گرمی می‌رود، به طوری که در تیرماه و مرداد ماه زندگی در جزیره مشکل و طاقت فرسا می‌شود (نور بخش، ۱۳۶۹: ۴۲).

بارندگی به ندرت در جزیره اتفاق می‌افتد و به همین دلیل باید اقلیم نواحی ساحلی جنوب را گرم و

برگ‌های بیضوی شکل و کشیده با قاعده انتهایی نسبتاً باریک است (پاکدامن، ۱۳۶۴: ۹۱). ویژگی جالب دیگری که این درخت دارد و مانع از چیدن زیاده از حد و نگهداری آن شده، آن است که بنا به گزارش سازمان حفاظت محیط زیست، شاخ و برگ درختان حرا، چنان چه بیش از ۴۸ ساعت از نگهداری آن بگذرد قابل استفاده به عنوان خوراک دام نیست، همین ویژگی منجر گردیده تا گیاه، زمان لازم برای باسازی داشته باشد (سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، ۱۳۸۲: ۱۱۴).

۵-۴-۷- جغرافیای اقتصادی جزیره قشم:
جغرافیایی اقتصادی خلیج فارس در ارتباط با اوضاع ژئوپولیتیک آن به خصوص در عصر حاضر اهمیت بیشتری یافته است و بر خلاف نظریه‌های گذشته که خلیج فارس را جز سرزمین‌های حاشیه‌ای به شمار می‌آورند. امروزه در نظریه‌های جدید به سرزمین محور تبدیل شده است، چرا که این مکان جغرافیایی در محل تلاقی محورهای بزرگ ارتباطی زمینی که خاور دور را به آفریقا و اروپا و هند متصل می‌کند قرار دارد (دهقانزاد، ۱۳۷۴: ۱۷۴، ج ۱).

۱) با تبدیل قشم به بندر آزاد تجاری در سال ۱۳۶۹ تحولات اقتصادی و تجاری مهم در این منطقه رقم خورده است کامل‌ترین نظری که تاکنون پیرامون انتخاب محلی بندر آزاده داده شده است، احتمالاً بررسی هیأت اعزامی سازمان برنامه در آن ماه سال ۱۳۴۹ است، این هیأت علاوه بر جزیره قشم بندر عباس را نیز به عنوان بندر آزاد پیشنهاد کرده است. جزیره قشم و بندر عباس به خوبی می‌تواند به صورت بنادر آزاد به منظور تأمین هدف زیر در آید.

زمین‌های جزیره یا لخت و عربانند و یا پوشش گیاهی تنکی دارند پوشش گیاهی زمین‌های شمال و شمال شرقی و دشت توریان بیش از زمین‌های بخش‌های دیگر جزیره چشمگیر است. مهمترین پوشش گیاهی آن عبارت از درختان و درختچه‌های نواحی گرمسیری چون خرما و کنار است، کنار دارای میوه‌های شبیه به زالزالک است که از برگ آن سدر تهیه می‌شود و از چوب آن در ساخت لنج استفاده می‌نمایند (دهقانزاد، ۱۳۸۴: ۱۶۷، ج ۱).

پوشش گیاهی جزیره قشم با توجه به وسعت آن ناچیز است، ولی در مقام مقایسه با سایر جزایر قابل توجه است. خصوصاً در قسمت‌های شمالی جزیره و در روستاها، درختان مثمر و غیر مثمر و درختان حرا (درختان دریایی) وجود دارد. بیشتر گیاهان این این منطقه از نوع گیاهان بومی از قبیل انبه، زیتون، گبریا، سالام یا سامر، گز، کرت، نخل، کهور درختچه‌های حرا، خرزهره، پنیرک، ترشک، خرگ و ... است (نوربخش، ۱۳۶۹: ۷۲).

درختچه‌های حرا از ویژگی‌های اکوسیستم جزیره قشم است که در مناطق پراکنده‌ای از تنگه هرموز به سمت شرق و اقیانوس هند در سواحل دریای عمان دیده می‌شود، نام علمی آن به نام دانشمند بزرگ ایرانی ابو علی سینا نام گذاری شده است، درختان حرا آب شور دریا را شیرین نموده و از آن تغذیه می‌نمایند. وسیع‌ترین قست جنگل‌های حرا در آب‌های بین لاف و بندر پل در شمال غربی جزیره قشم و در فاصله ۱۴۰ کیلومتری غرب بندر عباس قراردارند، درختچه‌های حرا که ارتفاع آن گاهی به ۴ متر و قطر تنه آن تا ۳۰ سانتیمتر می‌رسد، دارای

توریست‌های خارجی نیز کمک کرد و منابع قابل توجهی ارز عاید کشور کرد (نوربخش ۱۳۶۹: ۹۱).
۵-۴-۸-سیمای اقتصادی جزیره قشم: در گذشته مبتنی بر کشاورزی، دامپروری، صید ماهی، میگو، صدف، مروارید، لنج سازی و نساجی بود. اما با کشف و استخراج نفت در خلیج فارس و از جمله جزیره قشم و واردات کالاهای صنعتی ژاپن به حوزه خلیج فارس، اقتصاد سنتی این منطقه را به اقتصاد نوین صنعتی تبدیل کرد (بلو کباشی، ۱۳۸۰: ۷۴).

الف) دریافت کالا از خارج و توزیع آن بین بنادر و جزایر خلیج فارس و شیخ نشین‌ها.
 ب) ورود مواد اولیه و نیمه ساخته شده و تبدیل آن به کالاهای مصرفی یا تولیدی برای صدور یا مصرف در منطقه و یا مصرف داخلی کشور.
 ۲) همچنین در محوطه مزبور می‌توان فروشگاه‌هایی برای تأمین نیازمندی ملوانان کشتی‌ها و جهانگردان در نظر گرفت و از این طریق به جلب

جدول شماره ۱: اماکن خدماتی واقع در جزیره قشم

مولفه‌ها نام	فرودگاه	پمپ بنزین	شهرک صنعتی	نیروی انتظامی	اسکله	هتل	رستوران
	فرودگاه بین المللی-تعبان	تعبان	شهرک صنعتی تولا-سرسور	باسعیدو	۲۲ بهمن	نخل زرین	رستوران بانی
		باغ بالا		دوستگو	شهید ذاکری	پلاژ سیمین	رستوران نعیم
		درگهان		دولاب	شرکت نفت	هتل بین المللی	شاندیز ۱
	تولا			نمکدان	فجر	هتل سارا	شاندیز ۲
				سلخ	درگهان	هتل قشم	خلیج فارس
				فرودگاه	کاوه	نسیم (تولا)	رستوران هتل بین المللی
				سوزا	لافت	مهمانپذیر امیر	پلاژ سیمین
				لافت	رمچاه	مهمانپذیر ستاره	
				درگهان اسکله فجر (تولا)	گندالو	مهمانپذیر پامچال	
					سلخ	مهمانپذیر ساحل	
					طلبل	مهمانپذیر جهانگردی	
					باسعیدو		
					کهنه		

مأخذ: یافته‌های تحقیق

۵-۴-۹- معادن جزیره قشم: مهمترین معادن جزیره قشم معدن نمک، معدن گوگرد، نفت و گاز است (اللهی، ۱۳۸۴: ۴۱).

۵-۴-۱۰- ترکیب قومی: جامعه جزیره نشین قشم از گروه، مردم بومی و غیربومی مهاجر شکل گرفته است. مردم بومی جزیره ترکیبی از عرب و ایرانی و سیاه آفریقایی هستند، سدید السلطنه درباره آمیختگی مردم جزیره می‌نویسد از ۳۰۰ تن مردم قشم ۱۰۰ خانوار ایرانی و بقیه عرب بودند (سدیدالسلطنه ۱۳۶۲، ۳۲۴). مردم غیربومی جزیره از جامعه‌ها و فرهنگ‌های گوناگون ایران و بیشتر از سواحل و بنادر و جزایر ایرانی خلیج فارس به قشم مهاجرت کرده‌اند، شمار اندکی از این گروه مهاجر غیربومی نیز از سرزمین‌های عربی، آفریقایی و هندی آمده‌اند و با بومیان جزیره در هم آمیخته‌اند. تنوع قومی در جزیره قشم یک تقابل فرهنگی - زبانی نیز در میان گروه‌های قومی جزیره نشین پدید آورده است (بلوکباشی، ۱۳۸۰: ۴۴).

۵-۴-۱۱- دین: دین و مذهب در جزیره قشم اکثر مردم جزیره بر مذهب اهل سنت و فرقه شافعی هستند. پرویز و جاروند در این باره می‌نویسد بیشتر ساکنان جزیره را شافعی مذهب‌ها تشکیل می‌دهند و شعبه‌ها در اقلیت هستند، ولی رابطه بسیار خوب و برادرانه‌ای بین آنها وجود دارد تا جایی که از هم دختر می‌گیرند و ازدواج بین آنها رواج دارد (ورجاوند، ۱۳۵۱: ۳۴). در شهر قشم شعبه مذهب‌ها بیشتر در محله "فینی" سکونت دارند. ماه‌های محرم

و سفر به عنوان ماه عزاداری برای همه مردم جزیره چه سنی و شیعه مذهب‌ها مورد احترام است و در این مدت ازدواج صورت نمی‌گیرد (ورجاوند، ۱۳۵۱: ۳۴).

۵-۴-۱۲- آداب و رسوم: آداب رسوم مردم جزیره قشم لارک، هنگام، از دیر باز یکسان بوده و کم‌تر تحت تاثیر فرهنگ‌های غربی خارجی قرار گرفته است.

۵-۴-۱۳- مراسم مولودی خوانی: مردم قشم در سال چهار بار مولودی می‌خوانند. مولودی در مساجد برگزار می‌شود و از مراسم مذهبی است آنان روز تولد پیامبر اکرم (ص) شب معراج پیامبر عید قربان و فطر به این مراسم اختصاص می‌دهند (زننده دل دستیاران، ۱۳۷۷: ۱۴).

۵-۴-۱۴- مراسم زنبیل گردان: یکی دیگر از مراسم در این جزیره که این رسم در جزایر خلیج فارس به خصوص در جزیره قشم بسیار مرسوم است، اگر بچه در سن ۱۸ ماهگی یا دو سالگی به اصطلاح محلی پا نگرفت و راه نرود پدر و مادر بچه برای راه رفتن طفل یک روز بچه‌های همسایه را خبر می‌کنند و فرزند خودشان را در یک زنبیل که از پیش بافته شده قرار می‌دهند و او را به کودکان همسایه می‌سپارند تا زنبیل و بچه را حداقل تا در شش خانه ببرند (زننده دل و دستیاران، ۱۳۷۷: ۱۱۳).

جدول شماره ۲: مهمترین جاذبه‌های گردشگری در جزیره قشم

مکان جاذبه	نوع جاذبه گردشگری	مولفه‌ها
تولا	منطقه حفاظت شده	طبیعی
زیارتگاه شاه شهید-رمچاه	غارهای تاریخی خربس	
اسکله رمچاه	ساحل شنا	
برکه خلف	دره ستاره‌ها	
ریگو	خلیج لاک پشت‌ها	
سوزا- جزایر ناز	جزایر ناز	
باغ بالا	درخت انجیر معابد	
سوزا - جیجیان	نهالستان	
سوزا - جیجیان	احجام طبیعی	
مسن	زیستگاه فلامینگوها	
دیرستان	نخلستان	
شیب دراز	جزایر مرجانی	
جزایر هنگام	زیستگاه اهوای ایرانی	
اسکله لافت	زیستگاه دلفین‌ها	
روستای طبل	جنگل دریایی حرا	
روستای ملکی	زیستگاه پرندگان مهاجر، ساکن	
سلخ- بام قشم	دره تندیس‌ها	
سلخ- بام قشم	پارک ملی	
منطقه تنگ مکینه	برهوت(کوه‌های مخروطی سفید)	
منطقه تنگ مکینه	چشمه آب معدنی سولفور	
دولاب- چاهو شرقی	تنگه چاهکوه	
گنبد نمکی - نمکدان	چشمه و غارهای نمک	
نمکدان	ساحل تخم گذاری لاک پشت‌ها	
قشم- اسکله شهید ذاکری	برکه(آب انبار)بی بی	تاریخی
قشم- اسکله ۲۲ بهمن	قلعه ی تاریخی پرتغالیها	
قشم- اسکله شرکت نفت	تپه تاریخی کولقان	
اسکله رمچاه- رمچاه	مسجد رمچاه	
نخل گل	مدرسه تاریخی کمالیه	
درگهان	مسجد قبا	
رمکان	آب انبار سنتی	
لم سنتی	زیارتگاه پیر لم سنتی	
کوشه	مقبره شیخ برج	
دشت توریان - زینبی	قنات تاریخی زینبی	
دشت توریان - پی پشت	سد تاریخی پی پشت	
لافت	معماری سنتی (بادگیرها)	
لافت	کارگاه لنج سازی	
لافت	قلعه ی نادری	
بام قشم - گوران	سد تاریخی گوران	فرهنگی و مذهبی
باسعیدو	گورستان انگلیسی‌ها	
قشم	مراسم حنا بندان	
قشم	مراسم عید فطر	
قشم	مراسم آئینی لیوا	
قشم	مراسم آئینی رقص شمشیر	
قشم	مراسم نمایشی شوشی	
بندر رفت	مراسم آئینی رزف در عروسی‌ها	
قشم	صنایع دستی(گلابتون سازی)	

ماخذ: یافته‌های تحقیق

۶- یافته‌های پژوهش:

برای تحلیل گردشگری در جزیره قشم ابتدا نقاط قوت ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها را شناسایی کرده‌ایم. سپس به هر کدام از نقاط قوت و ضعف و فرصت‌ها و تهدیدها وزنی از صفر تا یک را داده‌ایم به

گونه‌ای که مجموع وزن‌ها برابر با یک شده است. در ادامه آنها را رتبه‌ای از یک تا پنج داده ایم و نهایتاً برای محاسبه وزن نهایی هر یک از وزن‌ها را در رتبه مربوط به آن ضرب کرده‌ایم که در جداول زیر نمایش داده شده است.

جدول شماره ۳: پیامدهای منفی صنعت گردشگری در جزیره (تهدیدها)

توضیحات	امتیاز وزنی	درجه بندی	وزن	تهدیدها (t)
۱- ورود گردشگر به منطقه باعث افزایش تقاضای اجناس می‌شود و در نتیجه به افزایش قیمت‌ها و تورم منجر می‌گردد.	۰/۲۷	۳	۰/۰۹	T1- افزایش سطح قیمت کالاها و خدمات
۲- امکان رایج شدن کالاهای لوکس و گسترش مصرف گرایی.	۰/۰۸	۲	۰/۰۴	T2- تغییر الگوی فرهنگ و زندگی
۳- بروز مشکلات کاربری زمین و گسترش روستاهای شلوغ و کثیف.	۰/۰۲	۲	۰/۰۱	T3- تخریب ساخت سنتی جزیره
۴- وارد آمدن فشار بیش از حد به توان محیط زیست.	۰/۳۹	۳	۰/۱۳	T4- فرسایش و آلودگی محیط زیست
۵- صدمه به سایت‌های باستانی و تاریخی نواحی دیدنی منجر به تخریب آثار می‌گردد.	۰/۶	۴	۰/۱۵	T5- آسیب دیدگی ابنیه و آثار تاریخی
۶- ایجاد تاسیسات فیزیکی و به زیر ساخت و ساز رفتن اراضی کشاورزی	۰/۶۸	۴	۰/۱۷	T6- به هم ریختگی طرح‌های استفاده از زمین
۷- ورود بیماری‌های واگیر دار از خارج از منطقه به درون منطقه، و در نتیجه آلوده شدن مردم بومی به آن بیماری.	۰/۰۶	۲	۰/۰۳	T7- شیوع بیماری‌های مسری
۸- گردشگری به بعضی از مشاغل سوددهی بیشتری دارد و در نتیجه به توزیع ناعادلانه درآمدها می‌گردد.	۰/۸	۴	۰/۲۰	T8- ایجاد نابرابری اقتصادی
۹- به خطر افتادن غنای فرهنگی و اصالت فرهنگی جامعه و همچنین تغییر نحوه زندگی افراد بومی.	۰/۲۱	۳	۰/۰۷	T9- استحاله فرهنگی
۱۰- پوشش نامناسب گردشگران در مواردی و اثرات منفی بر عقاید بومیان.	۰/۳۳	۳	۰/۱۱	T10- مساعل مذهبی و عقیدتی

ماخذ: یافته‌های تحقیق

جدول شماره ۴: مزایا و آثار مثبت گردشگری در جزیره (فرصت‌ها)

فرصت‌ها (o)	وزن	درجه- بندی	امتیاز وزنی	توضیحات
O1- ایجاد فرصت‌های شغلی جدید	۰/۲۵	۵	۱/۲۵	۱- جذب تعداد زیادی نیروی کار به دلیل کاربر بودن صنعت.
O2- ارز آوری	۰/۱۲	۴	۰/۴۸	۲- تسریع جریان پول در اقتصاد جامعه.
O3- ارتقای سطح زندگی مردم	۰/۱۰	۳	۰/۳	۳- افزایش درآمد زندگی ساکنان منطقه منجر به ارتقای سطح زندگی مردم می‌گردد.
O4- فروش خدمات و کسب در آمد	۰/۰۶	۳	۰/۱۸	۴- ایجاد بازارهای جدید برای تولیدات محلی.
O5- تحرک اقتصادی	۰/۱۶	۴	۰/۶۴	۵- افزایش تقاضا برای خدمات و کالاهای ویژه.
O6- استخدام نیروهای جوان	۰/۱۴	۴	۰/۵۶	۶- خلق فرصت‌های شغلی برای نیروی کار جوان.
O7- کاهش میزان مهاجرت	۰/۰۸	۳	۰/۲۴	۷- تقویت بنیه اقتصادی و کشاورزی منطقه باعث کاهش مهاجرت می‌گردد.
O8- رونق فعالیت‌های ساختمانی	۰/۰۵	۲	۰/۱	۸- افزایش ارزش املاک برای مالکین اراضی در مناطق محروم.
O9- رونق صنایع دستی	۰/۰۱	۲	۰/۰۲	۹- مجذوب بودن صنایع دستی منطقه میزبان براب گردشگران و خرید صنایع دستی از بومیان.
O10- رونق ماهیگیری	۰/۰۳	۲	۰/۰۶	۱۰- ورود گردشگر به منطقه و آشنایی با آبزیان دریای و افزایش تقاضا برای مصرف آبزیان.

جدول شماره ۵: نقط قوت گردشگری در جزیره قشم

نقاط قوت (s)	وزن	درجه- بندی	امتیاز وزنی	توضیحات
S1- فرهنگ و آداب و رسوم ویژه مردم	۰/۰۳	۲	۰/۰۶	۱- جذابیت برای گردشگرها
S2- احساس غرور و مباهات مردم به فرهنگ بومی	۰/۰۲	۱	۰/۰۲	۲- عامل موثر در جهت مقابله با تهاجم فرهنگی و حفاظت منابع طبیعی و فرهنگی
S3- هزینه‌های بازدید در محل	۰/۰۷	۳	۰/۲۱	۳- بازدید در محل هیچ هزینه ای برای گردشگر ندارد.
S4- موقعیت جغرافیایی	۰/۱۷	۴	۰/۶۸	۴- واقع شدن جزیره قشم در منطقه استراتژیک خاورمیانه و آسیا
S5- میراث فرهنگی	۰/۰۵	۳	۰/۱۵	۵- وجود آثار تاریخی بجا مانده از دوره مادها و ساسانی و صفوی
S6- جاذبه‌های طبیعی و	۰/۲۱	۵	۱/۰۵	۶- جنگل‌های حرا، ژئوگردشگری، سواحل زیبا، گونه‌های

گیاهی و جانوری				اکوسیستم‌های ویژه
۷- امکان سفر در هر لحظه به جزیره مهیا است.	۰/۳۰	۳	۰/۱۰	S7- مهیا بودن حمل و نقل دریایی و هوایی
۸- افراد تحصیل کرده می‌توانند مبلغان و مشوقان خوبی باشند	۰/۵۶	۴	۰/۱۴	S8- توجه افراد تحصیل‌کرده به گردشگری طبیعت
۹- نزدیکی جزیره به مرکز استان و تردد آسان از طریق دریا	۰/۲۴	۳	۰/۰۸	S9- مجاورت جغرافیایی
۱۰- کمک به امر توسعه گردشگری	۰/۳۹	۳	۰/۱۳	S10- توجه ویژه منطقه آزاد به گردشگری

ماخذ یافته‌های تحقیق

جدول شماره ۶: نقاط ضعف گردشگری در جزیره قشم

توضیحات	امتیاز وزنی	درجه-بندی	وزن	نقاط ضعف (w)
۱- هرچه امکانات کمتر گردشگری بی رونق‌تر	۰/۸۴	۴	۰/۲۱	W1- نبود حداقل امکانات رفاهی در سایت‌های گردشگری
۲- ریختن زباله‌ها و نبود سیستم دفع فاضلاب	۰/۰۶	۲	۰/۰۳	W2- آلودگی محیط زیست:
۳- عدم تبلیغات باعث مهاجر ماندن جزیره و کمبود گردشگر باشد.	۰/۶۰	۴	۰/۱۵	W3- تبلیغات
۴- آب و هوای گرم و طاقت فرسا در نیمی از سال باعث بی‌رونقی گردشگری است.	۰/۷۶	۴	۰/۱۹	W4- اقلیم
۵- عدم آگاهی عمومی نسبت به پتانسیل‌های جزیره و بی‌توجهی به آن می‌تواند عامل تخریب اکوسیستم و بناهای تاریخی باشد	۰/۲۴	۳	۰/۰۸	W5- سطح دانش مردم
۶- نبود سرویس‌های عمومی جهت ایاب و ذهاب به سوی نقاط گردشگری و نبودن جاده‌ها در جزیره قشم و ناوگان فرسوده.	۰/۳۰	۳	۰/۱۰	W6- عدم تسهیلات حمل و نقل در جزیره و ناوگان فرسوده حمل و نقل
۷- اجرا نشدن برنامه‌های تدوین شده برای جزیره	۰/۳۹	۳	۰/۱۳	W7- عدم هماهنگی‌های سازمان‌های مرتبط
۸- نبودن سرویس‌های بهداشتی در اسکله‌ها و مراکز دیدنی.	۰/۰۸	۲	۰/۰۴	W8- امکانات بهداشتی
۹- گردشگری با تجارب الکترونیک علم روز همراه است	۰/۰۲	۱	۰/۰۲	W9- نا آشنایی به علوم روز (کامپیوتر)
۱۰- NGOها می‌توانند عامل انگیزش عمومی گردند و در امر آموزش موثر باشند.	۰/۱۵	۳	۰/۰۵	W10- عدم NGO

ماخذ: یافته‌های تحقیق

ماتریس تحلیلی SWOT

این الگو از پای بست یک ابزار برنامه‌ریزی راهبردی است که تاکنون در زمینه‌های مختلفی استفاده شده است. این ماتریس قوت‌ها و فرصت‌ها را حفظ کرده، نقاط ضعف و تهدید را حذف و تبدیل به نقاط قوت و فرصت می‌نماید و تأثیر منفی و مخرب آنها را کاهش می‌دهد. نتایج حاصل از تحقیق نشان می‌دهد که در بین عوامل داخلی مؤثر در گردشگری منطقه قشم ۱۰ عامل به عنوان نقاط قوت و ده عامل به عنوان نقاط ضعف شناسایی و ارزیابی شده‌اند و در بین عوامل خارجی مؤثر در گردشگری منطقه ۱۰ عامل به عنوان فرصت‌های خارجی و ده عامل به عنوان تهدیدهای خارجی فرا روی ناحیه قرار دارند.

نتایج جنبه‌های کیفی هریک از عوامل مؤثر داخلی و خارجی شناسایی شده بیان گر این مطلب است که برتری‌ها و مزیت‌ها در مواجهه با نقاط ضعف و تهدیدها کم است. بررسی نتایج جنبه‌های کمی هر یک از نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها نشان

می‌دهد که جاذبه‌های طبیعی و اکوسیستم ویژه به عنوان مهمترین نقطه قوت محسوب می‌شود و احساس غرور و مباهات مردم به فرهنگ بومی به عنوان کم اهمیت‌ترین نقطه قوت به شمار می‌آید. مؤلفه نبود حداقل امکانات رفاهی - در سایت‌های گردشگری به عنوان مهمترین نقطه ضعف محسوب می‌شود و نا آشنایی به علوم روز (کامپیوتر) به عنوان کم اهمیت‌ترین و کم اثرترین نقطه ضعف به شمار می‌آید. افزون بر موارد مذکور ایجاد فرصت‌های شغلی جدید در بالاترین اولویت قرار دارد، از بین تهدیدهای بیرونی نیز مؤلفه به هم ریختگی طرح‌های استفاده از زمین به عنوان با اهمیت‌ترین تهدید محسوب می‌شود و مؤلفه تخریب ساخت سنتی جزیره به عنوان کمترین تهدید محسوب می‌شود و همچنین در میان مؤلفه فرصت‌ها ایجاد فرصت‌های شغلی جدید به عنوان مهمترین فرصت و همچنین مؤلفه رونق صنایع دستی به عنوان کم اثرترین نقطه فرصت به شمار می‌آید.

جدول شماره (۷): استراتژی‌های گردشگری در جزیره قشم

نقاط قوت (S):	نقاط ضعف (W):	عوامل داخلی:
S1-فرهنگ و آداب و رسوم ویژه مردم	W1- نبود حداقل امکانات رفاهی - در سایت‌های گردشگری	
S2-احساس غرور و مباهات مردم به فرهنگ بومی	W2- آلودگی محیط زیست:	
S3-هزینه‌های بازدید در محل	W3- تبلیغات	
S4-موقعیت جغرافیایی	W4- اقلیم	

<p>W5- سطح دانش مردم W6- عدم تسهیلات حمل و نقل در جزیره و ناوگان فرسوده حمل و نقل W7- عدم هماهنگی‌های سازمان‌های مرتبط W8- امکانات بهداشتی W9- نا آشنایی به علوم روز(کامپیوتر) W10- عدم وجود نهادهای غیر دولتی (NGO)</p>	<p>S5- میراث فرهنگی S6- جاذبه‌های طبیعی و اکوسیستم‌های ویژه S7- مهیا بودن حمل و نقل دریایی و هوایی S8- توجه افراد تحصیلکرده به گردشگری طبیعت S9- مهاجرت جغرافیایی S10- توجه ویژه منطقه آزاد به گردشگری</p>	<p>عوامل خارجی:</p>
<p>Wo:</p> <p>۱- تبلیغات جهت معرفی جاذبه‌های گردشگری منطقه در سطح کشور و جهانی ۲- بازنگری و توسعه نهادها و سازمان‌های مرتبط در منطقه برای آموزش مردم و گردشگران جهت استفاده مطلوب و بهینه از جاذبه‌ها ۳- بازنگری به نحوه توزیع امکانات خدمات و تسهیلات گردشگری و اولویت دهی و تخصیص مجدد این نوع امکانات به مناطق گردشگری با قابلیت بالا و متوسط ۴- ایجاد هماهنگی مابین نهادها و بخش‌های مختلف مرتبط با گردشگری</p>	<p>So:</p> <p>۱- حفظ و حراست از بناهای تاریخی و مذهبی و باستانی ۲- ایجاد بستر مناسب جهت سرمایه گذاری بخش دولتی و خصوصی در منطقه ۳- استفاده از پتانسیل منطقه جهت فقرزدایی و رفع بیکاری در منطقه و نگاه اقتصادی به توریسم در شهرستان ۴- استفاده از نیروهای متخصص و باتجربه به منظور ایجاد تشکل‌های تعاونی مردمی و همچنین ترویج و آموزش گردشگری از طریق نشست‌ها و جلسات مختلف با مردم منطقه</p>	<p>فرصت‌ها(و):</p> <p>O1- ایجاد فرصت‌های شغلی جدید O2- ارز آوری O3- ارتقای سطح زندگی مردم O4- فروش خدمات و کسب در آمد O5- تحرک اقتصادی O6- استخدام نیروهای جوان O7- کاهش میزان مهاجرت O8- رونق فعالیت‌های ساختمانی O9- رونق صنایع دستی O10- رونق ماهیگیری</p>
<p>Wt:</p> <p>۱- جلوگیری از آلودگی منابع آب و خاک منطقه ۲- ایجاد مراکز بهداشتی درمانی در سطح شهرستان ۳- برگزاری سمینارها و نشست‌های مختلف توسط دستگاه‌های ذی ربط در جهت توسعه گردشگری در منطقه ۴- تدوین قوانین و مقررات ویژه جهت استفاده بهینه از جاذبه‌ها</p>	<p>St:</p> <p>۱- فرهنگ سازی توسط سازمان‌های مربوطه جهت حفظ محیط طبیعی و بناهای تاریخی ۲- توسعه خطوط ارتباطی (زمینی، هوایی؛ دریایی) ۳- حفظ و حراست از زیستگاه‌های جنگلی و گونه‌های خاص جانوری ۴- تنوع بخشی به امکانات، فعالیت‌ها و خدمات توریستی</p>	<p>تهدیدها(T)</p> <p>T1- افزایش سطح قیمت کالاها و خدمات T2- تغییر الگوی فرهنگ و زندگی T3- تخریب ساخت سنتی جزیره T4- فرسایش و آلودگی محیط زیست T5- آسیب دیدگی ابنیه و آثار تاریخی T6- به هم ریختگی طرح‌های استفاده از زمین T7- شیوع بیماری‌های مسری T8- ایجاد نابرابری اقتصادی T9- استحاله فرهنگی T10- مساعل مذهبی و عقیدتی</p>

ماخذ: یافته‌های تحقیق

۷- نتیجه گیری و پیشنهادات

گردشگری به عنوان ابزاری توانمند امروزه نقش غیر قابل انکاری در تغییر و شکل دهی محیط پیرامون دارد و می‌تواند جریان کار و فعالیت‌های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی را هدایت و در این اثنا، با برنامه‌ریزی و مدیریت طلایی، سود سرشاری را

عاید مناطق (اعم از شهرها و روستاها) و دولت نماید.

جزیره قشم از مناطق مستعد و مناسب جهت بهره برداری در زمینه‌های مختلف سیاحتی، گردشگری و تفریح به شمار می‌آید. علیرغم این توانمندی‌های بالقوه، منطقه مورد مطالعه به تنهایی نمی‌تواند به

کشورها معرفی می‌نماید. بنابراین جزیره قشم در صورت مدیریت صحیح می‌تواند به عنوان یکی از قطب‌های شاخص گردشگری به جهان معرفی گردد و در عین حال سود سرشاری از این صنعت عاید کشور گردد.

پیشنهادات و راهکارهای زیر در ایجاد گردشگری و توسعه پایدار آن در جزیره قشم توصیه می‌شود.

- پذیرش گردشگری و جهانگردی به مثابه صنعت توسعه‌ای.

- تدوین برنامه جامع توسعه صنعت گردشگری در جزیره.

- توجه اصولی به زیر ساخت‌ها و امکانات لازم برای توسعه گردشگری در جزیره.

- حذف نهادهای موازی و متمرکز نمودن نظام تصمیم‌گیری کلان در سازمان تخصصی خاص.

- اصلاح تصورات و برداشت‌های نادرست و منفی از گردشگری و توریسم با ارائه آگاهی، تحلیل و بیان واقعیت.

- حذف تشریفات زائد و مقررات دست و پا گیر.

- سرمایه‌گذاری فزاینده خصوصی و خارجی در بخش گردشگری (با نظارت دولت).

- تبلیغ جاذبه‌های گردشگری جزیره.

- تربیت کادر تخصصی و ارائه آموزش‌های لازم به نیروهای مربوطه.

- توسعه مراکز گردشگری در ساحل جزیره.

- استفاده از بافت‌های قدیمی و باستانی جزیره به فعالیت‌های گردشگری.

- ایجاد دهکده‌های توریستی.

عنوان کانون گردشگری قابل توجهی در گستره استان مطرح گردد. هرچند در حال حاضر، با توجه به وجود جاذبه‌های منحصر به فرد، چون جاذبه‌های چشم انداز طبیعی، معماری ویژه، صنایع دستی و سایر جاذبه‌های موجود در منطقه، مورد توجه گردشگران علاقمند است، اما در راستای توسعه پایدار و واقعی جزیره قشم و محرومیت زدایی توجه به موارد مطرح شده در برنامه ریزی و مدیریت آینده گردشگری قشم قابل تامل است. نتایج حاصل از تحقیق موید چند نکته اساسی است که در زیر به آنها اشاره می‌شود.

۱- ظرفیت‌های گردشگری منطقه نمونه قشم، واجد ارزش‌گذاری اقتصادی - اجتماعی، فرهنگی و محیطی ویژه در راستای محرومیت زدایی است؛

۲- جزیره قشم دارای نقاط قوت بسیار چشم‌گیری است که می‌تواند با کاهش نقاط ضعف در سایه مدیریت صحیح به جایگاه واقعی خود دست پیدا کند؛

۳- تهدیدات منطقه باید در اعمال مدیریت به طور جدی لحاظ گردد؛

۴- جزیره قشم گزینه‌های بسیاری را در جهت جذب طبیعت‌گردی با توجه به قابلیت‌های آنها مهم‌ترین قوت را: عوامل طبیعی، میراث فرهنگی و توجه ویژه منطقه آزاد به گردشگری، مهم‌ترین ضعف‌ها را به عدم تبلیغات صحیح و بدی آب و هوا در نیمه‌ای از سال، مهم‌ترین تهدید را کمبود بودجه تخصیصی دولت به امر تحقیق و توسعه گردشگری و بهترین فرصت را اشتغال‌زایی نیروهای بومی و توسعه گردشگری در سایه توسعه‌ی روابط با سایر

فارس در گستره تاریخ به اهتمام اصغر منتظر القائم، اصفهان، دانشگاه اصفهان، ج ۱.

- دهقان نژاد، مرتضی (۱۳۸۴)، نظریه مرکانتیلیستا و سلطه بر گمرکات خلیج فارس در دوران صفویه، مجموعه مقالات همایش بین المللی خلیج فارس در گستره تاریخ به اهتمام اصغر منتظر القائم، اصفهان، دانشگاه اصفهان، ج ۱.

- دامن خشک، محمد (۱۳۸۹)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، بررسی تحولات جزیره قشم از تشکیل حکومت صفویه تا پایان حکومت پهلوی، ۱۳۵۷.ه.ش. ۹۰۷.ق.

- زند مقدم، محمود (۱۳۸۲)، آفاق جزیره قشم، انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، تهران.

- زنده دل، حسن و دستیاران (۱۳۷۷)، مجموعه راهنمای جامع ایرانگردی استان هرمزگان و تهران نشر ایرانگردی، تهران.

- زنگی آبادی، علی، محمدی، جمال، زیرک باش، دبیر (۱۳۸۵)، تحلیل بازار گردشگری داخلی شهر اصفهان، جغرافیا و توسعه. شماره ۸.

- سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، جغرافیای جزایر ایرانی خلیج فارس قشم، لارک، هرمز، هنگام (۱۳۸۲)، سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، تهران.

- سدید السلطنه مینایی بندر عباسی، محمد خان (۱۳۶۳)، بندرعباس و خلیج فارس (اعلام الناس فی احوال بندر عباس، تهران، دنیای کتاب ج ۱ و ۲).

- سلطانی عرب شاهی، محسن (۱۳۸۳)، مدیریت توسعه (رشته مدیریت) انتشارات استادی تهران.

- ایجاد نمایشگاه‌ها جهت معرفی توانمندی‌ها، پتانسیل و منابع گردشگری.

- بهبود خدمات رسانی بین راهی.

- ایجاد واحدهای اطلاع رسانی نقاط گردشگری در جزیره.

منابع:

- اذانی، مهدی (۱۳۸۱)، توسعه پایدار شهری، مطالعه موردی شهر اصفهان، پایان‌نامه دوره دکتری، دانشگاه اصفهان.

- الهی، همایون (۱۳۸۴)، خلیج فارس و مسائل آن، نشر قومس، تهران.

- امیر ابراهیمی، عبدالرضا (۱۳۸۴)، خلیج فارس، پژوهش‌های علوم انسانی، تهران.

- بلوکباشی، علی (۱۳۸۰)، جزیره قشم صدف ناشناخته خلیج فارس، تهران دفتر پژوهش‌های فرهنگی.

- بیات، عزیز الله (۱۳۶۷)، کلیات جغرافیای طبیعی و تاریخی ایران، انتشارات امیر کبیر، تهران.

- پاکدامن، رحمت الله (۱۳۶۴)، قشم جزیره آشنا، بی جا، سازمان برنامه و بودجه استان هرمزگان.

- پاکدامن، رحمت الله (۱۳۴۶)، قشم جزایر آشنا، بی جا، سازمان برنامه و بودجه استان هرمزگان.

- جعفری، عباس (۱۳۶۳)، شناسنامه جغرافیای طبیعی ایران و مهران، گیتا شناسی.

- خاتون آبادی، سید احمد (۱۳۸۴)، جنبه‌هایی از توسعه پایدار (از اندیشه تا کنش)، چاپ اول، انتشارات جهاد دانشگاهی اصفهان.

- دهقان نژاد، فاطمه (۱۳۸۴)، جزیره قشم، نهنگ خلیج فارس، مجموعه مقالات بین المللی خلیج

- نور بخش، حسین (۱۳۶۹)، جزیره قشم و خلیج فارس - تحقیق و نگارش حسین نور بخش موسسه انتشارات امیر کبیر تهران.

- ورجاوند، پرویز (۱۳۵۱)، سفرنامه جنوب (سیر و سفری در کناره‌های جزایر دریای عمان)، تهران.

- یوسفی نژاد، مجید (۱۳۸۰)، بررسی دیدگاه‌های مدیران منابع طبیعی نسبت به توسعه پایدار، ماهنامه جنگل و مرتع، شماره ۵۰.

-Altinay, Mehmet, Hussain,Kashif (2005), sustainable tourism development: a case study of north Cyprus, international journal of contemporary hospitality management, volume 17, Issue 3 pp: 272 – 280 .

- شیعه، اسماعیل (۱۳۸۳)، مقدمه‌ای بر مبانی برنامه‌ریزی شهری، چاپ ۱۴، انتشارات دانشگاه علم و صنعت، تهران.

- ضرغام، حمید (۱۳۸۹)، رویکردی همپیوند و پایدار، انتشارات مهکامه، تهران.

- کازرونی، محمد ابراهیم (۱۳۶۷)، تاریخ بنادر و جزایر خلیج فارس، بی جا، موسسه فرهنگی جهانگیری.

- مدهوشی، مهرداد (۱۳۸۲)، ارزیابی موانع توسعه صنعت گردشگری در استان لرستان، فصلنامه پژوهش‌های بازرگانی، شماره ۲۸.

- نوربخش، حسین (۱۳۶۹)، جزیره قشم و خلیج فارس، امیرکبیر، تهران.

Archive of SID